

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

21 decembrie 2016*

„Trimitere preliminară — Ajutoare de stat — Ajutor pus în aplicare de Regatul Belgiei în favoarea societăților cooperative financiare din grupul ARCO — Sisteme de garantare a depozitelor — Directiva 94/19/CE — Domeniu de aplicare — Schemă de garantare care protejează acțiunile membrilor persoane fizice ai societăților cooperative care își desfășoară activitatea în sectorul financiar — Excludere — Articolele 107 și 108 TFUE — Decizie a Comisiei prin care un ajutor este declarat incompatibil cu piața internă”

În cauza C-76/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională, Belgia), prin decizia din 5 februarie 2015, primită de Curte la 19 februarie 2015, în procedura

Paul Vervloet,

Marc De Wit,

Edgard Timperman,

Godelieve Van Braekel,

Patrick Beckx,

Marc De Schryver,

Guy Deneire,

Steve Van Hoof,

Organisme voor de financiering van pensioenen Ogeo Fund,

Gemeente Schaarbeek,

Frédéric Ensch Famenne

împotriva

Ministerraad,

* Limba de procedură: neerlandeza.

cu participarea:

Arcofin CVBA,

Arcopar CVBA,

Arcoplus CVBA,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul M. Ilešič, președinte de cameră, doamna A. Prechal, domnul A. Rosas (raportor), doamna C. Toader și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 aprilie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnii Vervloet, De Wit și Timperman, pentru doamna Van Braekel și pentru domnii Beckx, De Schryver, Deneire și Van Hoof, de K. Geelen, de E. Monard și de W. Moonen, avocatul;
- pentru Organisme voor de financiering van pensioenen Ogeo Fund, de J. Bourtembourg și de F. Belleflamme, avocați;
- pentru Arcofin CVBA, pentru Arcopar CVBA și pentru Arcoplus CVBA, de A. Verlinden, de R. Martens și de C. Maczkovics, avocatul;
- pentru guvernul belgian, de J.-C. Halleux și de C. Pochet, în calitate de agenți, asistați de S. Ryelandt și de P. De Bock, avocatul;
- pentru Comisia Europeană, de P.-J. Loewenthal, de L. Flynn și de A. Nijenhuis, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 2 iunie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește, pe de o parte, interpretarea articolelor 2 și 3 din Directiva 94/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 1994 privind sistemele de garantare a depozitelor (JO 1994, L 135, p. 5, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 163), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2005/1/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2005 (JO 2005, L 79, p. 9, Ediție specială, 06/vol. 7, p. 203) (denumită în continuare „Directiva 94/19”), și, pe de altă parte, validitatea Deciziei 2014/686/UE a Comisiei din 3 iulie 2014 privind ajutorul de stat SA.33927 (12/C) (ex 11/NN) pus în aplicare de Belgia - Schemă de garantare care protejează acțiunile membrilor persoane fizice ai cooperativelor financiare (JO 2014, L 284, p. 53, denumită în continuare „decizia din 3 iulie 2014”), precum și interpretarea articolului 108 alineatul (3) TFUE.

- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între domnii Paul Vervloet, Marc De Wit și Edgard Timperman, doamna Godelieve Van Braekel, domnii Patrick Beckx, Marc De Schryver, Guy Deneire și Steve Van Hoof, Organisme voor de financiering van pensioenen Ogeo Fund (Organismul de Finanțare a Pensiilor Ogeo Fund), Gemeente Schaarbeek (comuna Schaarbeek, Belgia) și domnul Frédéric Ensche Famenne, pe de o parte, și Ministerraad (Consiliul de Miniștri, Belgia), pe de altă parte, în legătură cu compatibilitatea schemei de garantare a acțiunilor societăților cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, instituită în temeiul articolului 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din wet tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België (Legea privind stabilirea statutului de bază al Băncii Naționale a Belgiei) din 22 februarie 1998 (*Belgisch Staatsblad*, 28 martie 1998, p. 9377), astfel cum a fost modificată prin koninklijk besluit betreffende de evolutie van de toezichtsarchitectuur voor de financiële sector (Decretul regal privind punerea în aplicare a consolidării structurilor de control în sectorul financiar) din 3 martie 2011 (*Belgisch Staatsblad*, 9 martie 2011, p. 15623) (denumită în continuare „Legea din 22 februarie 1998”), cu principiul egalității consacrat de Constituția belgiană.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 94/19

- 3 Directiva 94/19 a fost abrogată prin Directiva 2014/49/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 privind schemele de garantare a depozitelor (JO 2014, L 173, p. 149). Întrucât această abrogare a intrat în vigoare începând cu data de 4 iulie 2015, Directiva 94/19 rămâne aplicabilă în cauza principală.
- 4 Primul, al optulea, al șaisprezecelea și al șaptesprezecelea considerent ale Directivei 94/19 aveau următorul cuprins:

„întrucât, în conformitate cu obiectivele [T]ratatului [CE], dezvoltarea armonioasă a activităților instituțiilor de credit din cadrul Comunității ar trebui promovată prin eliminarea tuturor restricțiilor privind dreptul de stabilire și libertatea de a furniza servicii, consolidând în același timp stabilitatea sistemului bancar și protecția depunătorilor;

[...]

întrucât armonizarea trebuie să se limiteze la elementele principale ale sistemelor de garantare a depozitelor și trebuie să asigure, într-o perioadă de timp foarte scurtă, vărsământul cu titlu de garanție calculată pe baza unui nivel minim armonizat;

[...]

întrucât, pe de o parte, nivelul minim de garantare prevăzut de prezenta directivă nu trebuie să lase o prea mare parte a depozitelor fără protecție atât în interesul protecției consumatorilor, cât și în cel al stabilității sistemului financiar; întrucât, pe de altă parte, nu ar fi potrivit să se impună pe tot cuprinsul Comunității un nivel de protecție care, în anumite cazuri, ar putea avea drept efect încurajarea administrării defectuoase a instituțiilor de credit; întrucât costul finanțării sistemelor trebuie luat în considerare; întrucât este indicat să se stabilească nivelul minim de garantare armonizat la 20 000 [de euro]; întrucât ar putea fi necesare dispoziții tranzitorii limitate pentru a permite sistemelor de garantare să respecte acest plafon;

întrucât anumite state membre oferă depunătorilor pentru depozitele lor o acoperire mai mare decât nivelul minim de garantare armonizat prevăzut de prezenta directivă; întrucât nu pare oportun să se impună ca aceste sisteme, dintre care unele au fost introduse recent ca urmare a Recomandării 87/63/CEE [a Comisiei din 22 decembrie 1986 privind introducerea sistemelor de garantare a depozitelor în cadrul Comunității (JO 1987, L 33, p. 16)], să fie modificate în această privință”.

5 Articolul 1 punctele 1 și 4 din această directivă prevede:

„În sensul prezentei directive:

1. «depozit» înseamnă orice sold creditor rezultat din fondurile rămase într-un cont sau din situații temporare care derivă din operațiuni bancare normale și pe care o instituție de credit trebuie să îl plătească în conformitate cu condițiile legale și contractuale aplicabile, precum și orice creanță evidențiată printr-un titlu de creanță emis de o instituție de credit.

Acțiunile la instituțiile de tip «building society» din Regatul Unit și Irlanda, cu excepția celor care reprezintă un element de capital și care sunt reglementate de articolul 2, sunt considerate depozite.

Obligațiunile care îndeplinesc condițiile enunțate la articolul 22 alineatul (4) din Directiva 85/611/CEE a Consiliului din 20 decembrie 1985 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative privind organismele de plasament colectiv în valori mobiliare (OPCVM) [(JO 1985, L 375, p. 3, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 138)] nu sunt considerate depozite.

[...]

[...]

4. «instituție de credit» înseamnă o întreprindere a cărei activitate constă în acceptarea de depozite sau alte fonduri rambursabile de la populație și acordarea de credite în nume propriu.”

6 Potrivit articolului 2 din Directiva 94/19:

„Sunt excluse de la rambursare de către sistemele de garantare:

[...]

— toate instrumentele care se încadrează în definiția «fonduri proprii», astfel cum figurează la articolul 2 din Directiva 89/299/CEE a Consiliului din 17 aprilie 1989 privind fondurile proprii ale instituțiilor de credit [(JO 1989, L 124, p. 16)],

[...]”

7 Articolul 3 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 94/19 prevede:

„Fiecare stat membru asigură că pe teritoriul său sunt introduse și recunoscute oficial unul sau mai multe sisteme de garantare a depozitelor. Cu excepția situațiilor menționate la al doilea paragraf și la alineatul (4), nicio instituție de credit autorizată în acel stat membru în conformitate cu articolul 3 din [Prima directivă 77/780/CEE a Consiliului din 12 decembrie 1977 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative privind inițierea activității instituțiilor de credit și exercitarea acesteia (JO 1977, L 322, p. 30)] nu poate accepta depozite dacă nu este membră a unui astfel de sistem.”

Directivele 77/780 și 89/299

8 Directivele 77/780 și 89/299 au fost abrogate și înlocuite prin Directiva 2000/12/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 martie 2000 privind inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit (JO 2000, L 126, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 3, p. 198), care a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2006/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 iunie 2006 privind inițierea și exercitarea activității instituțiilor de credit (JO 2006, L 177, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 9, p. 3), ea însăși abrogată și înlocuită, cu efect de la 1 ianuarie 2014, prin Directiva 2013/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 cu privire la accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a firmelor de investiții, de modificare a Directivei 2002/87/CE și de abrogare a Directivelor 2006/48/CE și 2006/49/CE (JO 2013, L 176, p. 338).

9 Articolul 1 din Directiva 77/780 avea următorul cuprins:

„În sensul prezentei directive:

— «instituție de credit» înseamnă o întreprindere a cărei activitate constă în acceptarea de depozite sau alte fonduri rambursabile de la populație și acordarea de credite în nume propriu;

[...]”

10 Articolul 1 alineatul (2) din Directiva 89/299 prevedea:

„În sensul prezentei directive, instituții de credit înseamnă instituțiile cărora li se aplică Directiva [77/780 [...], astfel cum a fost modificată ultima dată prin Directiva 86/524/CEE a Consiliului din 27 octombrie 1986 (JO 1986, L 309, p. 15)].”

11 Articolul 2 din Directiva 89/299 prevedea:

„(1) Sub rezerva limitărilor impuse la articolul 6, fondurile proprii neconsolidate ale instituțiilor de credit includ următoarele elemente:

1. capitalul în sensul articolului 22 din Directiva 86/635/CEE [a Consiliului din 8 decembrie 1986 privind conturile anuale și conturile consolidate ale băncilor și ale altor instituții financiare (JO 1986, L 372, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 156)], în măsura în care a fost vărsat, la care se adaugă primele de emisiune, fără a lua însă în considerare acțiunile preferențiale cumulative;

[...]”

Directiva 2006/48

12 Articolul 4 din Directiva 2006/48, astfel cum a fost modificată, cu efect din data de 7 decembrie 2009, prin Directiva 2009/111/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 septembrie 2009 (JO 2009, L 302, p. 97) (denumită în continuare „Directiva 2006/48”), prevedea:

„În sensul prezentei directive, se aplică următoarele definiții:

1. «instituție de credit» înseamnă: [...] o întreprindere a cărei activitate constă în primirea de depozite sau de alte fonduri rambursabile din partea cetățenilor și acordarea unor credite în cont propriu;

[...]”

13 Articolul 57 primul paragraf din Directiva 2006/48 prevedea:

„Sub rezerva limitărilor impuse la articolul 66, fondurile proprii neconsolidate ale instituțiilor de credit includ următoarele elemente:

- (a) capitalul în sensul articolului 22 din Directiva 86/635/CEE, în măsura în care a fost vărsat, la care se adaugă primele de emisiune aferente, în măsura în care absoarbe integral pierderile în condiții de asigurare a continuității activității și în măsura în care, în caz de faliment sau lichidare, are un rang inferior tuturor celorlalte creanțe;

[...]”

Directiva 86/635

14 Articolul 22 din Directiva 86/635, intitulat „Pasive: Poziția 9 – Capital subscris”, este redactat după cum urmează:

„Această poziție include toate sumele, indiferent de denumirea lor efectivă, care, în funcție de forma juridică a instituției în cauză, se consideră, în conformitate cu dispozițiile de drept intern, capital propriu subscris de acționari sau de alți proprietari.”

Dreptul belgian

15 Articolul 36/24 alineatul 1 din Legea din 22 februarie 1998 prevede:

„Regele poate, cu avizul Băncii, în cazul unei crize neprevăzute apărute pe piețele financiare sau în cazul unui risc grav de criză sistemică, în scopul de a limita întinderea sau efectele acestora:

1. să adopte regulamente complementare sau derogatorii în raport cu Legea din 9 iulie 1975 privind controlul întreprinderilor de asigurări, în raport cu Legea din 2 ianuarie 1991 privind piața titlurilor de valoare bazate pe datoria publică și instrumentele politicii monetare, în raport cu Legea din 22 martie 1993 privind statutul și controlul instituțiilor de credit, în raport cu Legea din 6 aprilie 1995 privind statutul și controlul întreprinderilor de investiții, în raport cu Legea din 2 august 2002 privind monitorizarea sectorului financiar și serviciile financiare, în raport cu cartea VIII titlul III capitolul II secțiunea III din Codul societăților și în raport cu Decretul regal nr. 62 privind depozitarea instrumentelor financiare fungibile și lichidarea operațiunilor referitoare la aceste instrumente, coordonat prin Decretul regal din 27 ianuarie 2004;
2. să instituie un sistem de acordare a unei garanții de stat, pe care îl determină, pentru angajamentele asumate de instituțiile care, în temeiul legilor sus-menționate, sunt supuse supravegherii sau să acorde o garanție de stat pentru anumite creanțe deținute de aceste instituții;
3. să instituie un sistem de acordare a unei garanții de stat, eventual prin regulamente adoptate conform punctului 1, pentru rambursarea, către acționarii persoane fizice, a participației lor la capitalul societăților cooperative autorizate conform Decretului regal din 8 ianuarie 1962 privind stabilirea condițiilor pentru autorizarea uniunilor naționale de societăți cooperative și a societăților cooperative, care reprezintă organisme supuse, potrivit legii menționate, supravegherii statului sau care au investit cel puțin jumătate din patrimoniu în astfel de organisme;

[...]”

- 16 Articolul 3 din koninklijk besluit tot uitvoering van de wet van 15 oktober 2008 houdende maatregelen ter bevordering van de financiare stabiliteit en inzonderheid tot instelling van een staatsgarantie voor verstrekte kredieten en andere verrichtingen in het kader van de financiare stabiliteit, voor wat betreft de bescherming van de deposito 's, de levensverzekeringen en het kapitaal van erkende coöperatieve vennootschappen, en tot wijziging van de wet van 2 augustus 2002 betreffende het toezicht op de financiare sector en de financiare diensten (Decretul regal privind punerea în aplicare a Legii din 15 octombrie 2008 privind măsurile pentru promovarea stabilității financiare și instituirea în special a unei garanții de stat pentru creditele acordate și alte operațiuni efectuate în cadrul stabilității financiare, în ceea ce privește protejarea depozitelor, a asigurărilor de viață și a capitalului societăților cooperative autorizate, și de modificare a Legii din 2 august 2002 privind monitorizarea sectorului financiar și serviciile financiare) din 14 noiembrie 2008 (*Belgisch Staatsblad*, 17 noiembrie 2008, p. 61285), astfel cum a fost modificat prin koninklijk besluit (Decretul regal) din 10 octombrie 2011 (*Belgisch Staatsblad*, 12 octombrie 2011, p. 62641) (denumit în continuare „Decretul regal din 14 noiembrie 2008”), prevede:

„Se creează în cadrul Casei de Depuneri și Consemnațiuni un fond denumit «Fondul special de protecție a depozitelor, a asigurărilor de viață și a capitalului societăților cooperative autorizate».

Regele reglementează organizarea și funcționarea fondului menționat la primul paragraf.”

- 17 Articolul 4 alineatul 3 din Decretul regal din 14 noiembrie 2008 prevede:

„Pot participa la acesta, la cerere, societățile cooperative autorizate în conformitate cu Decretul regal din 8 ianuarie 1962 privind stabilirea condițiilor pentru autorizarea uniunilor naționale de societăți cooperative și a societăților cooperative, care constituie organisme supuse, potrivit articolului 36/24 alineatul 2 din Legea din 22 februarie 1998, supravegherii statului sau care au investit cel puțin jumătate din patrimoniu în mod direct sau indirect în astfel de organisme.

Cererea menționată la primul paragraf trebuie adresată prin scrisoare recomandată ministrului finanțelor.

[...]”

- 18 Articolul 1 alineatul 1 din koninklijk besluit tot toekenning van een garantie tot bescherming van het kapitaal van erkende coöperatieve vennootschappen (Decretul regal privind acordarea unei garanții pentru protecția capitalului societăților cooperative autorizate) din 7 noiembrie 2011 (*Belgisch Staatsblad*, 18 noiembrie 2011, p. 68640, denumit în continuare „Decretul regal din 7 noiembrie 2011”) prevede:

„În aplicarea articolului 4 alineatul 3 din Decretul regal din 14 noiembrie 2008, a fost acceptată cererea de protecție a capitalului formulată de următoarele societăți cooperative autorizate:

— [Arcopar]

— [Arcofin]

— [Arcoplus].

[...]”

- 19 În temeiul articolului 3 din Decretul regal din 7 noiembrie 2011, acesta din urmă a intrat în vigoare la 14 octombrie 2011.

Decizia din 3 iulie 2014

20 În considerentul (1) al deciziei din 3 iulie 2014, Comisia Europeană arată că, prin scrisoarea din 7 noiembrie 2011, „statul belgian a informat Comisia că a instituit o schemă de garantare [...] care protejează acțiunile deținute de către membrii persoane fizice ai societăților cooperative autorizate care fie se supun supravegherii prudențiale a Băncii Naționale a Belgiei [...], fie au investit cel puțin jumătate din activele lor într-o instituție supusă unei asemenea supravegheri («cooperativele financiare»)».

21 Considerentul (8) al acestei decizii face parte din introducerea descrierii, efectuată de Comisie, a „Genez[ei] măsurii notificate”. El are următorul cuprins:

„La 30 septembrie 2008, Dexia a anunțat o majorare de capital de 6,4 miliarde [de euro], subscrisă de acționarii existenți (printre care se număra și ARCO) și de autoritățile belgiene, franceze și luxemburgheze. În fața comisiei speciale a Parlamentului belgian responsabile de examinarea împrejurărilor în care a fost lichidată Dexia [...], ministrul belgian de finanțe în funcție la momentul în care Dexia a primit ajutor de stat în 2008 a explicat că, în urma unor cereri de intervenție în favoarea ARCO, în septembrie/octombrie 2008 se luase deja o decizie politică de instituire a schemei de garantare a cooperativelor. Acesta a explicat că, pentru a ajunge la un acord cu privire la Dexia, guvernul a trebuit să ia în același timp o decizie cu privire [printre altele] la ARCO [...]. De asemenea, din declarațiile actualului ministru belgian de finanțe reiese că angajamentul din 2008 a fost luat pentru ca ARCO să fie de acord să participe la salvarea băncii Dexia [...]”

22 În considerentul (9) din decizia menționată, Comisia arată că, la 10 octombrie 2008, guvernul belgian a anunțat printr-un comunicat de presă al serviciilor ministrului de finanțe că a luat printre altele decizia de a institui o schemă analogă schemei existente de garantare a depozitelor pentru alte produse financiare, în special pentru acțiunile cooperativelor financiare.

23 Considerentul (10) al aceleiași decizii este redactat după cum urmează:

„La 21 ianuarie 2009, prim-ministrul și ministrul de finanțe au confirmat, printr-un comunicat de presă comun, angajamentul asumat de guvernul anterior [...] în ceea ce privește introducerea unui sistem de garantare a cooperativelor [...]. În aceeași zi, ARCO avea să publice acest comunicat de presă al guvernului belgian pe site-ul său web. În schimb, alte cooperative financiare s-au distanțat de analogia între depozitele și acțiunile din cadrul cooperativelor financiare care se află la baza schemei de garantare a cooperativelor [...]”

24 În considerentele (11)-(15) ale deciziei din 3 iulie 2014, Comisia descrie procesul legislativ care a condus la adoptarea măsurii notificate în felul următor:

„(11) La 15 octombrie 2008, Parlamentul belgian a votat o lege [...] care să permită guvernului belgian să ia măsuri pentru promovarea stabilității financiare. La 14 noiembrie 2008 [...], Belgia a publicat un decret regal prin care valoarea protejată de sistemul de garantare a depozitelor în cazul instituțiilor de credit a trecut la 100 000 [de euro], instituind totodată o schemă de garantare similară pentru produsele de asigurare de viață care aparțin «clasei 21» [...]

(12) La 14 aprilie 2009 [...], Belgia a modificat legea din 15 octombrie 2008, autorizând guvernul să pună în aplicare, printr-un decret regal, un sistem de garantare a capitalului vărsat pentru rambursarea cotei de capital pe care membrii persoane fizice o dețin la cooperativele financiare. Prin decretul regal din 10 octombrie 2011 [...], Belgia a modificat decretul regal din 14 noiembrie 2008. Decretul regal din 10 octombrie 2011 cuprinde precizări suplimentare de ordin tehnic cu privire la schema de garantare a cooperativelor.

[...]

(14) La 13 octombrie 2011, cele trei societăți cooperative ale grupului ARCO [...] au prezentat o solicitare de aderare la schema de garantare a cooperativelor. Guvernul belgian a admis această cerere prin Decretul regal din 7 noiembrie 2011 [...]

[...]”

25 În considerentul (80) și următoarele ale respectivei decizii, Comisia prezintă aprecierea sa cu privire la măsura notificată.

26 În ceea ce privește stabilirea beneficiarului acestei măsuri, Comisia arată, în considerentul (81) al deciziei menționate, că există o mare diferență între grupul ARCO, care înglobează societățile cooperative autorizate Arcopar, Arcoplus și Arcofin (denumite în continuare împreună „societățile din grupul ARCO”) și care a devenit din anul 2001 principalul acționar al Dexia, și celelalte cooperative financiare potențial eligibile pentru schema de garantare a cooperativelor.

27 Considerentele (82)-(84) ale deciziei din 3 iulie 2014 au următorul cuprins:

„(82) Reiese clar din descrierea faptelor [...], că schema de garantare a cooperativelor a fost, încă de la început, special concepută pentru ARCO, care a întâmpinat dificultăți ca urmare a investițiilor sale în Dexia. ARCO a fost până la urma singura cooperativă financiară care a solicitat să participe la măsura respectivă.

(83) În ceea ce privește celelalte cooperative financiare, Comisia observă că aderarea la schema de garantare a cooperativelor este facultativă, că Consiliul de Miniștri putea decide cu privire la acceptarea sau neacceptarea unei societăți cooperative în schema de garantare a cooperativelor și, în caz afirmativ, în ce condiții, că niciuna dintre celelalte cooperative financiare nu a solicitat aderarea la sistem și că unele dintre acestea s-au distanțat de acesta în mod activ. De asemenea, Comisia constată că nicio altă cooperativă financiară nu a avut probleme în legătură cu investițiile sale de amploarea celor întâmpinate de ARCO în raport cu Dexia.

(84) În consecință, Comisia concluzionează că singurul beneficiar real al schemei de garantare a cooperativelor care desfășoară activități economice este ARCO.”

28 În considerentul (90) al acestei decizii, Comisia concluzionează că anunțarea și punerea în aplicare a schemei de garantare a cooperativelor trebuie considerate drept o măsură unică, pentru motivele menționate în considerentele (85)-(89) ale deciziei amintite, în felul următor:

„(85) Comisia observă că măsura s-a decis și s-a anunțat de către guvern la 10 octombrie 2008 [...]. Este clar că guvernul belgian a luat decizia de a pune la dispoziția ARCO o schemă de garantare a cooperativelor în momentul în care s-a elaborat măsura în favoarea Dexia în 2008 [...]. Un alt comunicat de presă din 21 ianuarie 2009 a oferit mai multe detalii cu privire la măsura în cauză. Abia ulterior a început transpunerea juridică a angajamentului guvernului.

(86) Comisia remarcă faptul că formularea și termenii utilizați («decis», «angajamentul») în comunicatele de presă din 10 octombrie 2008 și din 21 ianuarie 2009 demonstrează fără echivoc angajamentul luat și îi permit să considere în mod legitim că măsura urma a fi pusă în aplicare.

(87) Comunicatele de presă au fost trimise totodată prin intermediul canalelor oficiale: comunicatul de presă din 10 octombrie 2008 a fost trimis de serviciile ministrului de finanțe, în vreme ce comunicatul din 10 ianuarie 2009 a fost trimis în numele prim-ministrului și al ministrului de finanțe. Natura repetitivă a acestor comunicări către presă a întărit mesajul subiacent acestora.

- (88) Comisia observă că era deja clar, la momentul publicării comunicatului de presă din 10 octombrie 2008, că schema de garantare a cooperativelor va constitui o extindere a schemei de garantare a depozitelor. În ceea ce privește comunicatul de presă din 21 ianuarie 2009, acesta conținea alte precizări de natură tehnică. Încă de la publicarea sa, ARCO l-a pus pe site-ul său web, cu scopul clar de a le oferi un sentiment de siguranță membrilor săi persoane fizice. În plus, Comisia constată consecvența măsurii de-a lungul timpului, având în vedere că aceasta nu s-a schimbat în mod substanțial în perioada cuprinsă între anunțarea inițială din 10 octombrie 2008 și adoptarea decretului regal final.
- (89) În Hotărârea sa [din 19 martie 2013, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia și alții și Comisia/Franța și alții (C-399/10 P și C-401/10 P, EU:C:2013:175)], Curtea de Justiție a decis că anunțarea unei măsuri și punerea efectivă în aplicare a acesteia ar putea fi considerate drept o singură intervenție, în cazul în care aceasta se justifică în raport cu cronologia și scopul acestora, precum și cu situația întreprinderii la momentul unei asemenea intervenții. În mod similar, în ceea ce privește prezenta măsură, Belgia a decis și a anunțat, la 10 octombrie 2008, o măsură care a fost pusă în aplicare mai târziu, cu același obiectiv referitor la beneficiarul vizat inițial. În plus, în deciziile sale, Comisia a considerat că anunțarea și punerea în aplicare constituie o măsură unică și a afirmat că măsura conferă un avantaj încă din ziua anunțării [...]. În cele din urmă, ministrul belgian de finanțe în exercițiu în mai 2014 a calificat măsura respectivă drept angajament asumat în 2008 [...]
- 29 Examinarea existenței unui ajutor, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, este cuprinsă în considerentele (91)-(110) ale deciziei din 3 iulie 2014. Considerentul (99) al acesteia, referitor la condiția privind angajarea unor resurse de stat, este redactat după cum urmează:
- „(99) În ceea ce privește imputabilitatea măsurii în Belgia, este clar că schema de garantare a cooperativelor nu poate fi considerată o transpunere a Directivei [94/19]. Aceasta din urmă le solicită statelor membre doar să pună în aplicare un sistem de garantare a depozitelor pentru depozitele instituțiilor de credit, iar articolul 2 din aceasta prevede în mod explicit că toate instrumentele care se încadrează în definiția «fonduri proprii» ale instituțiilor de credit sunt excluse de la rambursarea prin intermediul sistemelor de garantare a depozitelor. În cazul în care un stat membru decide să instituie alte sisteme de rambursare care garantează alte produse financiare, o astfel de decizie nu decurge din dreptul Uniunii, ci este o inițiativă a statului membru însuși [...]
- 30 Considerentele (101)-(107) ale acestei decizii, referitoare la existența unui avantaj selectiv au următorul cuprins:
- „(101) De asemenea, măsura este, în mod clar, selectivă. În primul rând, aceasta se aplică doar deținătorilor de acțiuni în cadrul unei cooperative financiare și nu și deținătorilor de produse de investiții emise de întreprinderi concurente. Actorii financiari care propuneau fonduri pe piața obligațiunilor de tip defensiv sau pe piața monetară sau fonduri comune de plasament cu capital garantat nu puteau, așadar, să le ofere clienților o garanție similară. Belgia afirmă că acțiunile deținute de persoanele fizice în cadrul cooperativelor financiare sunt, în esență, asimilabile depozitelor [...]. Mai multe elemente invocate de Belgia se referă, cu toate acestea, la cooperative în general și nu la cooperativele financiare. Mai mult, descrierea acțiunilor cooperativelor financiare furnizată de Belgia nu conține nicio trimitere la informații relevante, cum ar fi riscurile asociate investiției în aceste instrumente [...], riscuri pe care depozitele nu le prezintă.

- (102) Natura selectivă a măsurii apare în egală măsură atunci când se compară tratamentul aplicat cooperativelor financiare cu cel oferit altor cooperative autorizate nefinanciare. Belgia se bazează pe Hotărârea [din 8 septembrie 2011, Paint Graphos și alții (C-78/08-C-80/08, EU:C:2011:550),] atunci când pledează pentru tratamentul special de care beneficiază membrii persoane fizice ai cooperativelor financiare. [...]
- (103) Comisia consideră că argumentația Belgiei nu poate fi acceptată pentru că natura avantajului conferit prin măsură este calitativ diferită de cea analizată de Curte în cauza Paint Graphos [și alții (C-78/08-C-80/08)]. Măsura pusă în aplicare de Belgia implică acordarea unui avantaj și nu o scutire fiscală sau o scutire de la plata unei contribuții. Prin urmare, analiza în trei etape adoptată de Curte pentru a evalua dacă un avantaj fiscal sau o scutire fiscală este selectivă nu se poate aplica acestei măsuri.
- (104) În orice caz, chiar și în cazul în care jurisprudența Paint Graphos [și alții (C-78/08-C-80/08)] se poate aplica măsurii în cauză, elementele specifice ale acesteia sunt de așa natură încât va avea în continuare un caracter selectiv.
- (105) În primul rând, Comisia observă că în cauza Paint Graphos [și alții (C-78/08-C-80/08)] este vorba despre toate cooperativele de producători și de lucrători, și nu de un subsector relativ restrâns precum cel al cooperativelor financiare. În cazul în care, după cum afirmă Belgia, este necesar să se ofere un tratament special «adevăratelor» cooperative, acest tratament special ar trebui să se aplice tuturor cooperativelor autorizate. Simplul fapt că măsura se limitează la cooperativele financiare este, prin urmare, suficient pentru a stabili caracterul selectiv al acesteia.
- (106) În al doilea rând, Comisia observă că, potrivit opiniei Belgiei, cooperativele financiare par să fi meritat avantaje suplimentare din 10 octombrie 2008. Comisia remarcă faptul că, înainte de această dată, cooperativele autorizate tradiționale au obținut un tip de tratament favorabil care a decurs din statutul special al acestora, sub forma unei scutiri de la plata impozitului pe venituri din capitaluri și bunuri mobile [...]. În prezenta decizie, Comisia nu se pronunță cu privire la caracterul proporțional sau neproporțional al avantajului fiscal, însă consideră că nu exista niciun motiv să se introducă brusc, la 10 octombrie 2008, o compensare suplimentară sau o protecție în favoarea întreprinderilor care au statutul de cooperative financiare.
- (107) În sfârșit, chiar și în cazul în care Comisia ar trebui să efectueze, după cum afirmă Belgia, o analiză care să se inspire din Hotărârea [din 8 septembrie 2011, Paint Graphos și alții (C-78/08-C-80/08, EU:C:2011:550)], aceasta consideră că nu există niciun motiv care să justifice acordarea unei garanții de 100 % membrilor persoane fizice ai grupului ARCO [...] ale cărui entități sunt societăți cu răspundere limitată. Dată fiind natura acestor societăți, astfel cum este stabilită de normele generale belgiene în materie de dreptul societăților, membrii persoane fizice ai ARCO trebuiau să fie conștienți de faptul că își puteau pierde integral capitalul în caz de lichidare [...]. În plus, protejarea a 100 % din capitalul subscris de către membrii persoane fizice ai cooperativelor financiare nu este o măsură proporțională [...], în măsura în care aceasta ar echivala cu protejarea membrilor împotriva tuturor riscurilor, creând astfel un avantaj nejustificat pentru întreprinderile în cadrul cărora sunt membri [...]

³¹ Examinarea denaturării concurenței și a faptului că schimburile comerciale dintre statele membre au fost afectate este cuprinsă în considerentele (108) și (109) ale deciziei din 3 iulie 2014. Aceste considerente sunt redactate în următorii termeni:

„(108) Schema de garantare a cooperativelor oferă cooperativelor financiare un avantaj de care nu beneficiază actorii care propun produse de investiții cu amănuntul și nici alte cooperative autorizate nefinanciare. Datorită acestei măsuri, ARCO și-a putut menține cota de piață, pe o perioadă mai îndelungată. ARCO a înregistrat ieșiri de capital doar mai târziu și la un nivel

mai scăzut decât ar fi fost cazul în absența măsurii. Prin urmare, ceilalți actori, care trebuiau să facă față concurenței doar pe baza meritelor lor și care nu se puteau baza pe schema de garantare a cooperativelor, nu au putut beneficia de capitalul care ar fi fost disponibil pentru investiții. Prin urmare, schema de garantare a cooperativelor denaturează concurența [...]

(109) Atunci când un stat membru acordă un ajutor unei întreprinderi, activitatea internă se poate menține sau dezvolta în consecință, astfel încât întreprinderile stabilite în alte state membre au posibilități reduse de a intra (într-o mai mare măsură) pe piață [...]. Având în vedere numărul mare de furnizori internaționali de produse de investiții prezenți pe piața belgiană, măsura are fără îndoială un impact asupra schimburilor comerciale din întreaga Uniune.”

32 Pe baza analizei efectuate în considerentele (91)-(109) ale acestei decizii, Comisia concluzionează, în considerentul (110) al deciziei menționate, că schema de garantare a cooperativelor autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal „implică resurse de stat și constituie un avantaj selectiv în favoarea ARCO, denaturează concurența și afectează schimburile comerciale din cadrul Uniunii” și că aceasta „îndeplinește toate criteriile pentru a fi considerat[ă] drept un ajutor de stat”. Comisia consideră de asemenea că „[t]oate aceste elemente erau prezente cel târziu când s-a adoptat Decretul regal din 10 octombrie 2011, însă avantajul creat prin măsură exista deja la apariția anunțului privind instituirea măsurii din 10 octombrie 2008”.

33 În considerentele (111)-(128) ale deciziei din 3 iulie 2014, Comisia apreciază compatibilitatea acestui ajutor cu piața internă. Ea concluzionează, în considerentul (129) al respectivei decizii, că ajutorul menționat „nu se poate considera compatibil [...] cu piața internă, deoarece nu este nici adecvat [...], nici necesar [...] și nici proporțional [...] în sensul articolului 107 alineatul (3) litera (b) [TFUE] și nu intră în domeniul de aplicare a niciunei alte dispoziții privind compatibilitatea ajutoarelor de stat cu piața internă”.

34 În concluzie, Comisia constată, în considerentul (143) al deciziei menționate, că „schema de garantare a cooperativelor constituie un ajutor de stat în favoarea Arcopar, Arcofin și Arcoplus, pus în aplicare în mod ilegal de către Belgia, prin încălcarea articolului 108 alineatul (3) [TFUE]”. În același considerent, ea apreciază că „[e]ste necesar, prin urmare, ca Belgia să retragă actul legislativ care stă la baza schemei de garantare a cooperativelor (în special Legea din 14 aprilie 2009 și Decretul regal din 10 octombrie 2011) și să recupereze avantajul de la Arcopar, Arcofin și Arcoplus”.

35 Articolul 1 din decizia din 3 iulie 2014 prevede că „[s]chema de garantare acordată în mod ilegal de Belgia, prin încălcarea articolului 108 alineatul (3) [TFUE], în favoarea cooperativelor financiare din [grupul] ARCO [...] este incompatibil cu piața internă”.

36 Articolul 2 alineatul (1) din această decizie impune Regatului Belgiei să recupereze de la beneficiari ajutorul respectiv, potrivit calculelor prevăzute de Comisie. Articolul 2 alineatul (4) din decizia menționată prevede că „Belgia trebuie să se abțină în continuare de la efectuarea oricărei plăți în temeiul măsurii de ajutor menționate la articolul 1, începând cu data notificării prezentei decizii”.

Litigiul principal și întrebările preliminare

37 În cadrul crizei financiare și în special în contextul recapitalizării băncii belgiano-franceze Dexia, autoritățile belgiene au instituit, în temeiul articolului 36/24 din Legea din 22 februarie 1998, o schemă de garantare care prevedea rambursarea, de un Fond special de protecție a depozitelor, până în limita a cel mult 100 000 de euro, a fondurilor investite de persoane fizice în acțiuni emise de societățile cooperative financiare care au aderat la această schemă de garantare în caz de incapacitate de plată a respectivelor societăți. În temeiul Decretului regal din 14 noiembrie 2008, astfel cum a fost

modificat prin Decretul regal din 10 octombrie 2011, societățile din grupul ARCO, unul dintre acționarii principali ai Dexia, au fost admise în această schemă prin Decretul regal din 7 noiembrie 2011.

- 38 Între luna decembrie 2011 și luna ianuarie 2012, domnii Vervloet, De Wit și Timperman, doamna Van Braekel, domnii Beckx, De Schryver, Deneire și Van Hoof, Organismul de Finanțare a Pensiilor Ogeo Fund, comuna Schaerbeek și domnul Enschede au introdus la Raad van State (Consiliul de Stat, Belgia) acțiuni având ca obiect anularea Decretelor regale din 10 octombrie 2011 și din 7 noiembrie 2011. În acest scop, aceștia au arătat în esență că respectivele decrete regale încalcă principiul legalității consacrat de Constituția belgiană, întrucât prevăd o diferență de tratament între acționarii persoane fizice ai unor societăți cooperative, care pot beneficia de schema de garantare instituită în special prin decretele regale menționate și acționarii persoane fizice ai altor societăți care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, excluse de la schema amintită.
- 39 Apreciind că decretele regale menționate se întemeiază pe articolul 36/24 din Legea din 22 februarie 1998, că, prin urmare, acestea se înscriu în limitările pe care legiuitorul belgian le-a stabilit el însuși și că diferența de tratament invocată rezultă dintr-o normă legislativă, Raad van State (Consiliul de Stat) a adresat Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională, Belgia) mai multe întrebări preliminare privind compatibilitatea acestui articol cu Constituția belgiană.
- 40 Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională) arată în primul rând că Consiliul de Miniștri susține, pentru a justifica această diferență de tratament, că acțiunile unei societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar sunt analoge depozitelor bancare cu privire la care Directiva 94/19 impune statelor membre să prevadă un sistem de garantare. Societățile din grupul ARCO, interveniente în procedura în fața Raad van State (Consiliul de Stat), arată că articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din Legea din 22 februarie 1998 constituie o transpunere a acestei directive, având în vedere că acțiunile societăților cooperative prezintă caracteristicile unui produs de economisire.
- 41 În aceste condiții, instanța de trimitere consideră că, pentru a determina dacă legiuitorul belgian putea, fără să încalce principiul egalității consacrat de Constituția belgiană, să îl abiliteze pe Rege să instituie un sistem destinat să garanteze, pe lângă depozitele bancare, și valoarea acțiunilor pe care o persoană fizică, în calitatea sa de membru, le deține într-o societate cooperativă autorizată care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, trebuie stabilit dacă respectivul legiuitor era abilitat sau chiar constrâns să acționeze în acest fel în temeiul articolului 2 din Directiva 94/19 coroborat, eventual, cu articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și cu principiul general al egalității de tratament.
- 42 În al doilea rând, în ceea ce privește decizia Comisiei din 3 iulie 2014, Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională) observă că examinarea eventualului caracter selectiv al unei măsuri, în scopul aplicării articolului 107 TFUE, prezintă anumite analogii cu examinarea respectării principiului egalității și nediscriminării garantat de Constituția belgiană. Această instanță precizează că statul belgian și societățile din grupul ARCO, care contestă în fața sa validitatea deciziei respective, au introdus acțiuni în anularea acesteia la Tribunalul Uniunii Europene. Instanța de trimitere subliniază că argumentele invocate în fața sa de societățile amintite sunt reafirmate și dezvoltate în cadrul acțiunii în anulare introduse de acestea la Tribunal, la care societățile menționate au făcut trimitere.
- 43 În această privință, aceleași societăți reproșează Comisiei, potrivit Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională), că a încălcat în special articolul 107 alineatul (1), articolul 108 alineatul (2) și articolul 296 al doilea paragraf TFUE, precum și normele de procedură care guvernează sarcina și administrarea probei, prin faptul că a invocat două motive referitoare la validitatea părții din decizia din 3 iulie 2014 care califică măsura în cauză ca ajutor de stat nou. Ele arată, pe de o parte, că nu au

beneficiat de un avantaj selectiv și, pe de altă parte, că măsura menționată nu este susceptibilă să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența și nici să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre.

- 44 În cadrul primului motiv, aceste societăți contestă, în primul rând, concluzia Comisiei potrivit căreia ele sunt beneficiarele ajutorului de stat constat prin decizia din 3 iulie 2014. Beneficiarii direcți ai măsurii în cauză ar fi membrii persoane fizice ai societăților cooperative care își desfășoară activitatea în sectorul financiar și Dexia, în care au investit societățile din grupul ARCO. Or, ajutorul acordat Dexia ar fi fost autorizat de Comisie.
- 45 Societățile din grupul ARCO contestă, în al doilea rând, concluzia Comisiei potrivit căreia declarațiile din 10 octombrie 2008 și din 21 ianuarie 2009, precum și Decretul regal din 7 noiembrie 2011 constituie una și aceeași intervenție a statului. Ele subliniază în această privință că comunicatul de presă din 10 octombrie 2008 nu le desemnează nominal.
- 46 În al treilea rând, aceste societăți contestă concluzia Comisiei potrivit căreia un avantaj pentru societățile menționate rezultă din faptul că membrii lor persoane fizice aveau asigurarea, de la data de 10 octombrie 2008, că acțiunile lor vor fi protejate de statul belgian. Comisia nu ar fi prezentat elemente de probă care să dovedească această concluzie. Măsura în cauză nu ar fi acordat societăților din grupul ARCO un acces mai bun la piața de capital. Declarațiile guvernului belgian efectuate în anul 2008 și în anul 2009 nu ar fi avut niciun impact asupra poziției concurențiale a respectivelor societăți. Pe de altă parte, Comisia nu s-a putea întemeia pe o prezumție privind existența unui avantaj, din moment ce garanția acordată de statul belgian nu ar fi nici nelimitată, nici gratuită.
- 47 În al patrulea rând, societățile din grupul ARCO arată că măsura în cauză este lipsită de orice selectivitate. Comisia nu ar justifica comparația pe care o efectuează între societățile cooperative financiare, pe de o parte, și societățile cooperative nefinanciare și celelalte societăți financiare, pe de altă parte. Ea nu ar fi dovedit o diferență de tratament între întreprinderi care se află într-o situație juridică și de fapt comparabilă și ar fi încălcat obligația de motivare. Situația societăților cooperative financiare ar fi specifică având în vedere în special acționariatul lor, care ar fi compus în proporție de 99 % din mici depunători, existența unei autorizații care ar elimina orice atitudine speculativă, limitările dividendelor care pot fi percepute și tratamentul fiscal al acestora, care ar fi comparabil cu cel al veniturilor generate de depozitele de economii. În orice caz, o eventuală diferență de tratament ar fi justificată de natura sau de economia generală a sistemului în cauză. În această privință, societățile din grupul ARCO fac trimitere la Hotărârea din 8 septembrie 2011, Paint Graphos și alții (C-78/08-C-80/08, EU:C:2011:550).
- 48 În al cincilea rând, societățile menționate susțin că decizia din 3 iulie 2014 nu este corect motivată. Comisia nu ar fi furnizat o motivare adecvată în ceea ce privește existența unui avantaj.
- 49 În susținerea celui de al doilea motiv, societățile din grupul ARCO contestă, pe de o parte, concluzia Comisiei potrivit căreia măsura în cauză este susceptibilă să denatureze concurența. Comisia nu ar fi putut considera în mod valabil că capitalul societăților cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar era disponibil pentru furnizorii de produse de investiții sau pentru societățile cooperative autorizate nefinanciare. Pe de altă parte, aceste societăți susțin că Comisia nu și-a argumentat concluzia potrivit căreia schimburile comerciale dintre statele membre riscă să fie puse în pericol.
- 50 Având în vedere aceste argumente, instanța de trimitere ridică problema validității deciziei din 3 iulie 2014 în raport cu articolele 107 și 296 TFUE.
- 51 Instanța menționată consideră, în al treilea rând, că, în ipoteza în care Curtea ar statua că această decizie este nevalidă din cauza faptului că Comisia nu ar fi justificat în mod corect calificarea ca ajutor de stat nou a schemei prevăzute la articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din

Legea din 22 februarie 1998, va trebui să se asigure că niciun alt raționament nu permite calificarea respectivei scheme ca ajutor de stat nou, care ar fi trebuit să fie notificat Comisiei în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE.

- 52 În al patrulea rând, instanța de trimitere consideră că, în ipoteza în care Curtea ar trebui să rețină că decizia din 3 iulie 2014 este validă, ar trebui să se stabilească data de la care ajutorul de stat în cauză a fost pus în aplicare. Această decizie nu ar identifica în mod expres data respectivă. În această privință, instanța amintită subliniază, pe de o parte, că reiese din decizia menționată că schema de garantare în cauză a fost notificată Comisiei prin scrisoarea din 7 noiembrie 2011 și, pe de altă parte, că Decretul regal din 3 martie 2011, în temeiul căruia articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din Legea din 22 februarie 1998 a dobândit valoare legislativă, a intrat în vigoare la 1 aprilie 2011. Or, în cazul în care ajutorul de stat menționat nu ar putea fi considerat ca fiind pus în aplicare la data adoptării sau a intrării în vigoare a Decretului regal din 3 martie 2011, ar exista o îndoială în ceea ce privește problema dacă statul belgian nu și-a îndeplinit obligația prevăzută la articolul 108 alineatul (3) TFUE. Astfel, articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 menționat nu ar face decât să îl abiliteze pe Rege să instituie schema de garantare în cauză, iar o asemenea garantare ar fi fost acordată în mod efectiv doar prin Decretul regal din 7 noiembrie 2011, în temeiul Decretului regal din 10 octombrie 2011. Pe de altă parte, ar exista îndoieli cu privire la problema dacă Comisia putea să concluzioneze, în considerentul (110) al deciziei din 3 iulie 2014, că toate elementele constitutive ale unui ajutor de stat erau întrunite cel târziu la data adoptării Decretului regal din 10 octombrie 2011, însă avantajul creat prin măsura în cauză exista deja la apariția anunțului făcut la 10 octombrie 2008.
- 53 În sfârșit, în opinia Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională), nu reiese cu claritate din decizia din 3 iulie 2014 că Comisia a considerat că ajutorul de stat în cauză a fost pus în aplicare la data adoptării sau la cea a intrării în vigoare a Decretului regal din 3 martie 2011 sau la o dată anterioară acestora ori că această instituție a considerat că ajutorul amintit a fost pus în aplicare la o dată ulterioară datelor menționate. În prima dintre aceste ipoteze, ar trebui confirmat că articolul 108 alineatul (3) TFUE se opunea adoptării acestui decret regal. În a doua dintre acestea, ar trebui verificat dacă, ținând seama printre altele de perioada care s-a scurs între intrarea în vigoare a decretului regal amintit și adoptarea decretelor regale de punere în aplicare a acestuia, articolul 108 alineatul (3) TFUE se opunea adoptării Decretului regal din 3 martie 2011, întrucât respectiva dispoziție impune ca Comisia să fie informată „în timp util”.
- 54 În aceste condiții, Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolele 2 și 3 din Directiva [94/19], eventual coroborate cu articolele 20 și 21 din [cartă] și cu principiul general al egalității, trebuie interpretate în sensul că:
- a) impun statelor membre obligația de a garanta acțiunile cooperativelor financiare autorizate în același mod ca depozitele;
 - b) se opun faptului ca un stat membru să încredințeze entității care are în parte sarcina garantării depozitelor menționate în această directivă misiunea de a garanta de asemenea, până la concurența sumei de 100 000 de euro, valoarea acțiunilor deținute de membrii persoane fizice ai unei cooperative financiare autorizate?
- 2) [Decizia din 3 iulie 2014] este compatibilă cu articolele 107 și 296 TFUE, în condițiile în care califică ca ajutor de stat nou schema de garantare care face obiectul acestei decizii?

- 3) În cazul unui răspuns negativ la a doua întrebare, articolul 107 TFUE trebuie interpretat în sensul că un sistem de garantare de stat, acordat unor persoane fizice care au calitatea de membri ai cooperativelor financiare autorizate în sensul articolului 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din [Legea din 22 februarie 1998] constituie un ajutor de stat nou care trebuie notificat Comisiei [...]
- 4) În cazul unui răspuns pozitiv la a doua întrebare, aceeași decizie a Comisiei Europene este compatibilă cu articolul 108 alineatul (3) TFUE în cazul în care este interpretată în sensul că ajutorul de stat în discuție se presupune că a fost pus în aplicare anterior datei de 3 martie 2011 sau datei de 1 aprilie 2011 ori la una dintre aceste date sau, dimpotrivă, atunci când este interpretată în sensul că se presupune că ajutorul de stat respectiv a fost pus în aplicare la o dată ulterioară?
- 5) Articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că interzice unui stat membru să adopte o măsură precum cea prevăzută la articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din [Legea din 22 februarie 1998], în cazul în care această măsură pune în aplicare un ajutor de stat sau reprezintă un ajutor de stat care a fost deja pus în aplicare, iar acest ajutor de stat nu a fost încă notificat Comisiei [...]
- 6) Articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că interzice unui stat membru să adopte, fără notificare prealabilă către Comisie, o măsură precum cea prevăzută la articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din [Legea din 22 februarie 1998], în cazul în care această măsură reprezintă un ajutor de stat care nu a fost pus încă în aplicare?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitatea întrebărilor preliminare

- 55 Unele dintre persoanele interesate prevăzute la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene care au prezentat observații Curții au emis îndoieli în privința admisibilității întrebărilor adresate de instanța de trimitere, pentru motivul că acestea nu ar fi avut legătură cu obiectul litigiului principal. Astfel, întrucât prezentul litigiu ar privi numai dreptul constituțional belgian, Directiva 94/19, precum și articolele 107 și 108 TFUE nu i s-ar aplica.
- 56 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în cadrul cooperării dintre aceasta din urmă și instanțele naționale, instituită prin articolul 267 TFUE, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate au ca obiect interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 15 ianuarie 2013, Križan și alții, C-416/10, EU:C:2013:8, punctul 53, precum și Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 34 și jurisprudența citată).
- 57 Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de relevanță. Refuzul Curții de a se pronunța asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională este posibil numai dacă este evident că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică ori când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care

i-au fost adresate (Hotărârea din 15 ianuarie 2013, Križan și alții, C-416/10, EU:C:2013:8, punctul 54, precum și Hotărârea din 30 mai 2013, Halaf, C-528/11, EU:C:2013:342, punctul 29 și jurisprudența citată).

- 58 În speță, din decizia de trimitere reiese că Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională) este sesizată cu privire la problema dacă articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din Legea din 22 februarie 1998 încalcă principiul egalității și al nediscriminării garantat la articolele 10 și 11 din Constituția belgiană, în măsura în care acesta stabilește o diferență de tratament între acționarii persoane fizice ai unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar și acționarii persoane fizice ai altor societăți care își desfășoară activitatea în sectorul respectiv.
- 59 Or, după cum a arătat în esență avocatul general la punctele 30 și 31 din concluzii, rezultă atât din această decizie, cât și din răspunsul instanței de trimitere la cererea de lămuriri care i-a fost adresată de Curte, în temeiul articolului 101 din Regulamentul de procedură, că această instanță consideră că, înainte de a se pronunța asupra compatibilității cu Constituția belgiană a schemei de garantare în favoarea acțiunilor membrilor persoane fizice ai unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, schemă autorizată prin articolul 36/24 alineatul 1 primul paragraf punctul 3 din Legea din 22 februarie 1998, ea trebuie să verifice conformitatea respectivei decizii cu dreptul Uniunii. Astfel, dacă s-ar dovedi că schema de garantare în discuție în litigiul principal era impusă prin Directiva 94/19, ar putea fi justificată o diferență de tratament între acționarii persoane fizice ai unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, pe de o parte, și acționarii persoane fizice ai altor societăți care își desfășoară activitatea în sectorul respectiv, pe de altă parte. Dimpotrivă, în cazul în care ar rezulta că dreptul Uniunii se opune unei asemenea scheme de garantare, pentru motivul că aceasta nu este compatibilă cu dispozițiile Directivei 94/19 sau cu articolele 107 și 108 TFUE, o diferență de tratament între acești acționari nu ar putea fi justificată.
- 60 În aceste condiții, nu rezultă în mod evident că interpretarea dreptului Uniunii solicitată de instanța de trimitere nu ar avea nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal.
- 61 În consecință, întrebările adresate de instanța de trimitere trebuie declarate admisibile.

Cu privire la prima întrebare

- 62 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolele 2 și 3 din Directiva 94/19 eventual coroborate cu articolele 20 și 21 din cartă și cu principiul general al egalității de tratament trebuie interpretate în sensul că impun statelor membre să adopte o schemă de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cea în discuție în litigiul principal, și, în cazul unui răspuns negativ, dacă se opun ca un stat membru să adopte o astfel de schemă.
- 63 În temeiul articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 94/19, statele membre asigură că pe teritoriul acestora sunt introduse și recunoscute oficial unul sau mai multe sisteme de garantare a depozitelor.
- 64 În vederea aprecierii conținutului obligației pe care această dispoziție o impune statelor membre pentru a se stabili dacă obligația respectivă o include pe cea privind adoptarea unei scheme de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cea în discuție în litigiul principal, este necesar să se examineze dacă asemenea acțiuni intră în domeniul de aplicare material și personal al Directivei 94/19.

- 65 În ceea ce privește, în primul rând, domeniul de aplicare material al Directivei 94/19, reiese din însuși titlul acestei directive că ea privește sistemele de garantare a „depozitelor”. În temeiul articolului 1 punctul 1 primul paragraf din directiva menționată, „depozit” înseamnă, pe de o parte, orice sold creditor rezultat din fondurile rămase într-un cont sau din situații temporare care derivă din operațiuni bancare normale și pe care o instituție de credit trebuie să îl plătească în conformitate cu condițiile legale și contractuale aplicabile, precum și, pe de altă parte, orice creanță evidențiată printr-un titlu de creanță emis de această instituție.
- 66 Or, reiese din dosarul de care dispune Curtea că acțiuni ale unor societăți precum cele ale unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal nu se încadrează în această definiție. După cum a arătat avocatul general la punctul 40 din concluzii, rezultă astfel că în cazul unor asemenea acțiuni este vorba, în esență, despre o participație la capitalul propriu al unei societăți, în timp ce depozitele vizate de Directiva 94/19 se deosebesc de acestea prin aceea că fac parte din pasivul exigibil al unei instituții de credit.
- 67 În plus, deși depozitele trebuie, în temeiul definiției date acestora la articolul 1 primul paragraf din Directiva 94/19, să fie restituite titularului lor în conformitate cu condițiile legale și contractuale aplicabile, suma percepută, în caz de retragere, de titularul unor acțiuni ale societăților cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal, reflectă evoluția randamentului respectivelor societăți. Achiziția unor astfel de acțiuni seamănă mai mult cu achiziția de acțiuni ale unor societăți, cu privire la care Directiva 94/19 nu prevede nicio garanție, decât cu un plasament într-un cont bancar.
- 68 Pe de altă parte, contrar a ceea ce pare a considera guvernul belgian, acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, nu sunt asimilabile acțiunilor unor „building societies” britanice sau irlandeze, care sunt considerate depozite, conform articolului 1 punctul 1 al doilea paragraf din Directiva 94/19.
- 69 Astfel, pe de o parte, această extindere specială a noțiunii „depozit” vizează exclusiv, potrivit înseși termenilor săi, acțiunile unor „building societies” britanice sau irlandeze, iar nu acțiunile unor societăți cooperative belgiene autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar. Niciun element din textul sau din geneza articolului 1 punctul 1 al doilea paragraf din Directiva 94/19 nu arată că această dispoziție are vocația de a îngloba alte instrumente decât cele care sunt expres menționate acolo. Pe de altă parte, dispoziția amintită exclude în mod expres din extinderea respectivă acțiunile acestor „building societies” care constituie un element de capital. Or, acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, constituie, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 66 din prezenta hotărâre, o participație la capitalul propriu al unei societăți.
- 70 În ceea ce privește, în al doilea rând, domeniul de aplicare personal al Directivei 94/19, trebuie arătat că cele două tipuri de depozite menționate la articolul 1 punctul 1 primul paragraf din această directivă au ca punct comun faptul că au fost efectuate la o instituție de credit. În consecință, pentru ca acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar să poată fi considerate ca fiind „depozite”, în sensul Directivei 94/19, este necesar în orice caz ca respectivele societăți să poată fi considerate „instituții de credit”, în sensul acestei directive.
- 71 În această privință, articolul 1 punctul 4 din Directiva 94/19 definește noțiunea „instituție de credit” ca vizând întreprinderi a căror activitate constă în acceptarea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la populație și acordarea de credite în nume propriu. Or, nu rezultă nici din decizia de trimitere, nici din observațiile prezentate Curții că activitatea societăților menționate constă în acordarea de credite în nume propriu. Nu reiese că astfel de societăți primesc depozite de la public sau că, la fel ca băncile, acordă în mod regulat credite în nume propriu.

- 72 Rezultă că acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, nu intră nici în domeniul de aplicare material, nici în domeniul de aplicare personal al Directivei 94/19. În consecință, nu se poate considera că articolul 3 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 94/19 impune statelor membre obligația de a adopta o schemă de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar precum cea în discuție în litigiul principal.
- 73 Această concluzie nu este repusă în discuție având în vedere principiul general al egalității de tratament, menționat de asemenea de instanța de trimitere în prima sa întrebare.
- 74 În această privință, Curtea a statuat că principiul egalității de tratament constituie un principiu general al dreptului Uniunii, consacrat la articolele 20 și 21 din cartă, care impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (a se vedea în special Hotărârea din 14 septembrie 2010, Akzo Nobel Chemicals și Akros Chemicals/Comisia și alții, C-550/07 P, EU:C:2010:512, punctele 54 și 55, precum și jurisprudența citată).
- 75 Or, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 65-72 din prezenta hotărâre și după cum a arătat avocatul general la punctul 49 din concluzii, acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, se disting, având în vedere obiectul garantării depozitelor prevăzute de dreptul Uniunii, de depozitele efectuate la instituții de credit, și aceasta chiar dacă ele pot semăna cu produse de economisire clasice în mai multe privințe, în special prin regimul lor fiscal, prin reglementarea la care le supune statul belgian și prin succesul de care se bucură în fața publicului.
- 76 Prin urmare, trebuie examinată problema dacă Directiva 94/19 se opune ca un stat membru să adopte o asemenea schemă de garantare în ceea ce privește acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar precum cele în discuție în litigiul principal.
- 77 În această privință, trebuie arătat că, în temeiul articolului 2 a doua liniuță din Directiva 94/19, sunt excluse de la rambursare de către sistemele de garantare toate instrumentele care se încadrează în definiția „fonduri proprii”, astfel cum aceasta figurează la articolul 2 din Directiva 89/299.
- 78 Or, articolul 2 din Directiva 89/299 vizează numai fondurile proprii neconsolidate „ale instituțiilor de credit”, care sunt definite, în temeiul articolului 1 alineatul (2) din această directivă, care face trimitere la articolul 1 din Directiva 77/780, astfel cum a fost modificată prin Directiva 86/524, ca fiind întreprinderi a căror activitate constă în acceptarea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la populație și acordarea de credite în nume propriu. Această definiție coincide, de altfel, cu cea care figurează la articolul 1 punctul 4 din Directiva 94/19.
- 79 Cu toate acestea, după cum reiese din cuprinsul punctului 71 din prezenta hotărâre, societățile cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, nu se încadrează în definiția menționată a instituțiilor de credit.
- 80 În acest context, este necesar să se arate că articolul 57 din Directiva 2006/48, care a înlocuit Directiva 89/299, vizează de asemenea fondurile proprii neconsolidate ale „instituțiilor de credit”, care sunt definite de asemenea, la articolul 4 punctul 1 din prima dintre aceste directive, în același mod ca instituțiile de credit vizate de Directiva 94/19.
- 81 În aceste condiții, faptul de a extinde o schemă de garantare a depozitelor, precum cea prevăzută de dreptul belgian, la acțiuni ale unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, nu pare să fie incompatibil în sine cu articolul 2 a doua liniuță din Directiva 94/19.

- 82 Această interpretare este confirmată de împrejurarea că Directiva 94/19 efectuează, astfel cum reiese din al optulea, din al șaisprezecelea și din al optsprezecelea considerente ale acesteia, doar o armonizare minimală în materie de garantare a depozitelor.
- 83 Deși dispozițiile Directivei 94/19 nu împiedică, așadar, statele membre să extindă la acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar schema de garantare a depozitelor prevăzută de dreptul lor național în conformitate cu dispozițiile menționate, o asemenea extindere nu poate totuși să compromită eficiența practică a schemei de garantare a depozitelor pe care directiva amintită le impune să o instituie (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Lidl Italia, C-315/05, EU:C:2006:736, punctul 48) și nici să încalce dispozițiile Tratatului FUE, în special articolele 107 și 108 TFUE.
- 84 Or, după cum a arătat în esență avocatul general la punctul 58 din concluzii, nu se poate exclude ca eficiența practică a garantării impuse de dreptul național a depozitelor să fie compromisă în cazul în care un stat membru ar pune, în mod considerabil, în sarcina sistemului său național de garantare a depozitelor riscuri care nu au o legătură directă cu obiectivul acestui sistem. Astfel, cu cât riscurile care trebuie garantate sunt mai mari, cu atât este mai puțin eficientă garantarea depozitelor și cu atât mai puțin sistemul de garantare a depozitelor poate contribui – în situația în care mijloacele rămân aceleași – la realizarea dublului obiectiv al Directivei 94/19, care constă, după cum reiese din primul considerent al acesteia, în furnizarea unei garanții depunătorilor în caz de indisponibilitate a depozitelor încredințate instituțiilor de credit și în consolidarea stabilității sistemului bancar (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 septembrie 2015, Surmačs, C-127/14, EU:C:2015:522, punctul 21).
- 85 În consecință, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă adoptarea unei scheme de garantare în ceea ce privește acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, poate compromite eficiența practică a schemei de garantare a depozitelor prevăzută de dreptul belgian în conformitate cu Directiva 94/19.
- 86 În această privință, instanța de trimitere trebuie în special să țină seama de împrejurarea că adoptarea unei astfel de scheme în ceea ce privește acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal, face ca, în speță, un număr mare de mici investitori să beneficieze de schema belgiană de garantare a depozitelor, precum și de împrejurarea că societățile din grupul ARCO, care au aderat la această schemă de garantare cu puțin timp înainte de invocarea garanției prevăzute de aceasta, nu au contribuit în trecut la finanțarea ei.
- 87 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolele 2 și 3 din Directiva 94/19 trebuie interpretate în sensul că nu impun statelor membre să adopte o schemă de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cea în discuție în litigiul principal, și nici nu se opun ca un stat membru să adopte o astfel de schemă, cu condiția ca această schemă să nu compromită eficiența practică a schemei de garantare a depozitelor a cărei instituie este impusă statelor membre prin directiva amintită, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, și ca ea să fie conformă cu Tratatul FUE, în special cu articolele 107 și 108 TFUE.

Cu privire la a doua întrebare

- 88 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă decizia din 3 iulie 2014 contravine articolului 107 TFUE, pe de o parte, și articolului 296 TFUE, pe de altă parte, în măsura în care această decizie califică ca ajutor de stat nou schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal.

- 89 În ceea ce privește în primul rând articolul 107 TFUE, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, calificarea ca ajutor de stat în sensul acestei dispoziții impune îndeplinirea în mod cumulativ a următoarelor condiții. În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție a statului sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, aceasta trebuie să acorde un avantaj beneficiarului. În al patrulea rând, aceasta trebuie să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența (a se vedea printre altele Hotărârea din 10 iunie 2010, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-140/09, EU:C:2010:335, punctul 31, și Hotărârea din 29 martie 2012, *3M Italia*, C-417/10, EU:C:2012:184, punctul 37).
- 90 Deși faptul că schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal este imputabilă statului și că aceasta implică resurse de stat nu este contestat ca atare, societățile din grupul ARCO și guvernul belgian apreciază în schimb că celelalte trei condiții care permit calificarea acestei scheme de garantare ca „ajutor de stat” nu sunt îndeplinite. Astfel, ele contestă faptul că schema menționată conferă un avantaj selectiv societăților din grupul ARCO, că afectează schimburile comerciale dintre statele membre și că denaturează concurența. Prin urmare, este necesar să se examineze dacă aceste trei condiții sunt îndeplinite, pentru a stabili dacă Comisia putea califica în mod valabil respectiva schemă ca „ajutor de stat” în decizia din 3 iulie 2014.
- 91 În ceea ce privește condiția referitoare la avantajul conferit societăților din grupul ARCO de schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal, este necesar să se constate în primul rând că, în considerentele (82)-(84) ale Deciziei din 3 iulie 2014, Comisia a apreciat că ARCO era singurul beneficiar veritabil al acestei scheme.
- 92 Potrivit societăților din grupul ARCO, schema menționată nu este însă în beneficiul lor, ci vizează să îi avantajeze pe membrii persoane fizice ai societăților cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum și banca Dexia, al cărei unul dintre acționarii principali era acest grup și la salvarea căreia era menită să contribuie schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal.
- 93 În această privință, trebuie amintit că sunt considerate ajutoare toate intervențiile de stat care, sub orice formă, pot favoriza direct sau indirect întreprinderi sau care trebuie să fie considerate un avantaj economic pe care întreprinderea beneficiară nu l-ar fi obținut în condiții de piață normale (a se vedea în special Hotărârea din 8 mai 2013, *Libert și alții*, C-197/11 și C-203/11, EU:C:2013:288, punctul 83, precum și Hotărârea din 3 aprilie 2014, *Franța/Comisia*, C-559/12 P, EU:C:2014:217, punctul 94 și jurisprudența citată).
- 94 Or, astfel cum a arătat avocatul general la punctele 74-76 din concluzii, nu există nicio îndoială că grupul ARCO este favorizat de schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal, la care de altfel, contrar celorlalte societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, societățile din grupul ARCO au solicitat ele înseși să adere și de care, ulterior, au beneficiat. Astfel, datorită acestei scheme de garantare, grupul ARCO a fost ferit de o retragere iminentă a investitorilor privați din societățile acestui grup și, prin urmare, a fost în măsură, în același timp, să contribuie, în calitate de acționar principal, la recapitalizarea băncii Dexia.
- 95 Împrejurarea că alte persoane interesate, și anume particularii deținători de acțiuni ale societăților din grupul ARCO, precum și banca Dexia, au putut beneficia de asemenea de anumite avantaje în temeiul respectivei scheme de garantare nu este de natură să excludă faptul că grupul menționat trebuie considerat ca fiind beneficiarul acesteia.

- 96 În al doilea rând, trebuie amintit că articolul 107 alineatul (1) TFUE interzice ajutoarele „[care favorizează anumite întreprinderi sau producerea] anumitor bunuri”, cu alte cuvinte ajutoarele selective (Hotărârea din 28 iulie 2011, *Mediaset/Comisia*, C-403/10 P, nepublicată, EU:C:2011:533, punctul 36, și Hotărârea din 14 ianuarie 2015, *Eventech*, C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 54).
- 97 În speță, deși Comisia a considerat, în considerentul (101) al deciziei din 3 iulie 2014, că schema de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal constituie o măsură „în mod clar[...] selectivă”, societățile din grupul ARCO contestă caracterul selectiv al acestei scheme de garantare.
- 98 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă a Curții că articolul 107 alineatul (1) TFUE impune să se determine dacă, în cadrul unui anumit regim juridic, o măsură națională este de natură să favorizeze „[anumite întreprinderi sau producerea] anumitor bunuri” față de altele care, având în vedere obiectivul urmărit de regimul respectiv, s-ar găsi într-o situație de fapt și de drept comparabilă (Hotărârea din 28 iulie 2011, *Mediaset/Comisia*, C-403/10 P, nepublicată, EU:C:2011:533, punctul 36, Hotărârea din 14 ianuarie 2015, *Eventech*, C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 55, Hotărârea din această zi, *Comisia/Hansestadt Lübeck*, C-524/14 P, punctul 41, și Hotărârea din această zi, *Comisia/World Duty Free Group și alții*, C-20/15 P și C-21/15 P, punctul 54).
- 99 Astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 65-83 din prezenta hotărâre, Regatul Belgiei a extins schema de garantare a depozitelor prevăzută de dreptul belgian la acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cele în discuție în litigiul principal. Beneficiul acestei scheme de garantare conferă un avantaj economic societăților respective față de alți operatori economici care oferă spre vânzare părțile lor sociale sub forma unor acțiuni fără a beneficia de o astfel de schemă de garantare.
- 100 Or, după cum a arătat în esență avocatul general la punctul 81 din concluzii, societățile cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum societățile din grupul ARCO, sunt, în ceea ce privește obiectivul urmărit prin schema de garantare a depozitelor și care constă, astfel cum reiese din primul considerent al Directivei 94/19, în furnizarea unei garanții depunătorilor în caz de indisponibilitate a depozitelor încredințate instituțiilor de credit și în consolidarea stabilității sistemului bancar, într-o situație de fapt și de drept comparabilă, în pofida anumitor particularități care decurg din forma juridică a societăților menționate, cu cea a altor operatori economici, indiferent dacă este sau nu este vorba despre societăți cooperative, care oferă spre vânzare părțile lor sociale sub forma unor acțiuni, prin punerea la dispoziția publicului a unei forme de plasare de capital care nu intră sub incidența schemei de garantare a depozitelor.
- 101 În consecință, extinderea schemei de garantare prevăzute de dreptul belgian la acțiunile unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar are ca efect conferirea unui avantaj economic acestor societăți față de alți operatori economici care se află, având în vedere obiectivul urmărit de schema menționată, într-o situație de fapt și de drept comparabilă cu cea a respectivelor societăți cooperative și, prin urmare, prezintă un caracter selectiv.
- 102 În ceea ce privește condițiile referitoare la efectul schemei de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar în discuție în litigiul principal asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și la denaturarea concurenței pe care această schemă o poate produce, trebuie amintit că, în vederea calificării unei măsuri naționale ca ajutor de stat, nu este necesar să se stabilească un efect real al ajutorului în cauză asupra schimburilor comerciale dintre statele membre și o denaturare efectivă a concurenței, ci doar să se examineze dacă ajutorul respectiv este susceptibil să afecteze aceste schimburi și să denatureze concurența (Hotărârea din 29 aprilie 2004, *Italia/Comisia*, C-372/97, EU:C:2004:234, punctul 44, Hotărârea din 15 decembrie 2005, *Unicredito Italiano*, C-148/04, EU:C:2005:774, punctul 54, și Hotărârea din 19 martie 2015, *OTP Bank*, C-672/13, EU:C:2015:185, punctul 54).

- 103 În speță, rezultă că, pe de o parte, Comisia a putut considera, la punctul 108 din decizia din 3 iulie 2014, că, datorită schemei de garantare în discuție în litigiul principal, grupul ARCO și-a putut menține cota de piață pe o perioadă mai îndelungată și a înregistrat ieșiri de capital doar mai târziu și la un nivel mai scăzut decât ar fi fost cazul dacă nu ar fi beneficiat de schema respectivă și că, prin urmare, ceilalți actori care trebuiau să facă față concurenței doar pe baza meritelor lor și care nu se puteau baza pe schema de garantare menționată nu au putut beneficia de capitalul care ar fi fost disponibil pentru investiții.
- 104 Pe de altă parte, atunci când un ajutor acordat de un stat membru consolidează poziția unei întreprinderi în raport cu aceea a altor întreprinderi concurente în cadrul schimburilor comerciale dintre statele membre, acestea trebuie considerate ca fiind influențate de ajutor (a se vedea în special Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, EU:C:2006:8, punctul 141, precum și Hotărârea din 8 mai 2013, Libert și alții, C-197/11 și C-203/11, EU:C:2013:288, punctul 77). În această privință, nu este necesar ca întreprinderea beneficiară să participe ea însăși la schimburile comerciale dintre statele membre. Astfel, atunci când un stat membru acordă un ajutor unei întreprinderi, activitatea internă poate fi menținută sau intensificată, cu consecința că șansele întreprinderilor stabilite în alte state membre de a intra pe piața acestui stat membru sunt în acest fel diminuate (Hotărârea din 8 mai 2013, Libert și alții, C-197/11 și C-203/11, EU:C:2013:288, punctul 78 și jurisprudența citată).
- 105 Curtea a considerat de asemenea că împrejurarea că un sector economic precum cel al serviciilor financiare a făcut obiectul unui important proces de liberalizare la nivelul Uniunii, care a accentuat concurența care putea să rezulte deja din libera circulație a capitalurilor prevăzută de tratat, este de natură să caracterizeze un efect real sau potențial al ajutoarelor asupra schimburilor comerciale dintre statele membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, EU:C:2006:8, punctele 142 și 145, precum și Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 51).
- 106 Împrejurarea, invocată de guvernul belgian și de societățile din grupul ARCO, că valoarea acțiunilor deținute de membrii persoane fizice ai societăților cooperative care își desfășoară activitatea în sectorul financiar este în general de importanță redusă nu este de natură să excludă ca schema de garantare în discuție în litigiul principal să denatureze concurența și să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre.
- 107 Efectele schemei de garantare în discuție în litigiul principal asupra concurenței și asupra schimburilor comerciale dintre statele membre trebuie apreciate astfel în raport cu totalitatea acțiunilor societăților cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar pe care le vizează, iar nu în raport cu capitalul garantat al unui anumit membru persoană fizică. În orice caz, potrivit jurisprudenței Curții, importanța relativ scăzută a unui ajutor sau dimensiunile relativ modeste ale întreprinderii beneficiare nu exclud *a priori* eventualitatea ca schimburile comerciale dintre statele membre să fie afectate (Hotărârea din 24 iulie 2003, Altmark Trans și Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punctul 81, precum și Hotărârea din 14 ianuarie 2015, Eventech, C-518/13, EU:C:2015:9, punctul 68).
- 108 În consecință, Comisia a putut considera în mod întemeiat că condițiile legate de denaturarea concurenței și de faptul că schimburile comerciale dintre statele membre sunt afectate erau îndeplinite în speță.
- 109 În al doilea rând, în ceea ce privește articolul 296 TFUE, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă calificarea ca „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, a schemei de garantare în discuție în litigiul principal este suficient de motivată în decizia din 3 iulie 2014.

- 110 După cum reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții, motivarea impusă de articolul 296 TFUE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul (Hotărârea din 15 aprilie 2008, Nuova Agricast, C-390/06, EU:C:2008:224, punctul 79, precum și Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 44).
- 111 Având în vedere că pentru calificarea drept „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, este necesară îndeplinirea tuturor condițiilor prevăzute de această dispoziție, decizia Comisiei prin care se reține o astfel de calificare trebuie să arate motivele pentru care această instituție consideră că măsura de stat în discuție îndeplinește ansamblul condițiilor menționate (Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 112 În speță, decizia din 3 iulie 2014 îndeplinește aceste cerințe.
- 113 Astfel, trebuie constatat că respectiva decizie este motivată potrivit cerințelor legale, având în vedere că arată în mod clar și fără echivoc, în considerentele (91)-(110), motivele pentru care Comisia a apreciat că fiecare dintre condițiile prevăzute la articolul 107 alineatul (1) TFUE era îndeplinită în speță.
- 114 În acest context, trebuie amintit că nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 296 TFUE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului său de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 noiembrie 2005, Italia/Comisia, C-138/03, C-324/03 și C-431/03, EU:C:2005:714, punctul 55, precum și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 94).
- 115 În plus, după cum a arătat Comisia, rezultă că unele dintre argumentele invocate de societățile din grupul ARCO în susținerea unui pretins viciu de motivare, astfel cum sunt prezentate în decizia de trimitere, vizează mai degrabă să conteste temeinicia deciziei din 3 iulie 2014 decât motivarea acesteia. Această concluzie este valabilă și cu privire la argumentul invocat de aceste societăți împotriva jurisprudenței citate de Comisie în susținerea existenței unui avantaj, precum și la cele prezentate de societățile menționate în ceea ce privește condițiile legate de denaturarea concurenței și de faptul că schimburile comerciale dintre statele membre sunt afectate.
- 116 Or, Curtea a decis că obligația de motivare a actelor Uniunii, prevăzută la articolul 296 al doilea paragraf TFUE, constituie o normă fundamentală de procedură care trebuie diferențiată de problema temeiniciei motivării, aceasta din urmă ținând de legalitatea pe fond a actului în litigiu (a se vedea Hotărârea din 17 septembrie 2015, Total/Comisia, C-597/13 P, EU:C:2015:613, punctul 18 și jurisprudența citată).
- 117 În consecință, examinarea celei de a doua întrebări nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea deciziei din 3 iulie 2014.

Cu privire la a treia întrebare

- 118 Având în vedere răspunsul formulat la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la întrebările a patra-a șasea

- 119 Prin intermediul întrebărilor a patra-a șasea, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească, pe de o parte, dacă articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune punerii în aplicare a schemei de garantare în discuție în litigiul principal și, pe de altă parte, dacă decizia din 3 iulie 2014 contravine acestei dispoziții în ceea ce privește data la care Comisia consideră că ajutorul de stat pe care ea îl constată a fost pus în aplicare.
- 120 Trebuie amintit că articolul 108 alineatul (3) prima teză TFUE prevede în sarcina statelor membre o obligație de notificare a proiectelor care urmăresc să instituie sau să modifice ajutoare. Conform articolului 108 alineatul (3) ultima teză TFUE, statul membru care intenționează să acorde un ajutor nu poate pune în aplicare măsurile preconizate înainte de pronunțarea unei decizii finale de către Comisie. Interdicția prevăzută de dispoziția menționată are drept scop să garanteze că efectele unui ajutor nu se produc înainte de a asigura Comisiei un termen rezonabil pentru a analiza proiectul în detaliu și, dacă este cazul, pentru a iniția procedura prevăzută la articolul 108 alineatul (2) TFUE (Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 57 și jurisprudența citată).
- 121 Articolul 108 alineatul (3) TFUE instituie astfel un control preventiv asupra proiectelor de ajutoare noi (a se vedea Hotărârea din 11 decembrie 1973, Lorenz, 120/73, EU:C:1973:152, punctul 2, Hotărârea din 21 noiembrie 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punctul 25, precum și Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 58).
- 122 Reiese dintr-o jurisprudență constantă a Curții că o măsură de ajutor pusă în aplicare cu încălcarea obligațiilor care decurg din cuprinsul articolului 108 alineatul (3) TFUE este nelegală (Hotărârea din 5 martie 2015, Banco Privado Português și Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punctul 59 și jurisprudența citată).
- 123 În speță, reiese din considerentul (1) al deciziei din 3 iulie 2014 că schema de garantare în discuție în litigiul principal nu a fost notificată Comisiei decât la 7 noiembrie 2011, și anume la data la care cererea de protecție a capitalului formulată de societățile din grupul ARCO prin respectiva schemă de garantare a fost acceptată prin decretul regal din aceeași dată.
- 124 Nu se poate considera că o notificare efectuată la un stadiu atât de avansat intervine „în timp util”, în sensul articolului 108 alineatul (3) TFUE.
- 125 Desigur, considerentul (110) al deciziei din 3 iulie 2014, care menționează că elementele constitutive ale unui ajutor de stat erau prezente cel târziu când s-a adoptat Decretul regal din 10 octombrie 2011, însă avantajul creat prin schema de garantare exista deja la apariția anunțului privind instituirea acestei măsuri de către guvernul belgian, la 10 octombrie 2008, nu permite stabilirea fără echivoc a datei la care Comisia consideră că schema de garantare în discuție în litigiul principal a fost pusă în aplicare.
- 126 Cu toate acestea, fără a fi necesar să se stabilească dacă ajutorul de stat constatat prin decizia din 3 iulie 2014 a fost pus în aplicare de la prima anunțare a acestuia printr-un comunicat de presă al guvernului belgian, la 10 octombrie 2008, sau doar prin Decretul regal din 7 noiembrie 2011 ori la una dintre datele pe care le menționează instanța de trimitere între aceste două date, trebuie să se constate că, întrucât beneficiarii schemei de garantare în discuție în litigiul principal au dobândit dreptul de a adera la respectiva schemă cel târziu în temeiul Decretului regal din 7 noiembrie 2011, notificarea schemei amintite la această din urmă dată a intervenit, în orice caz, atunci când ea deja nu se mai afla în stadiul de „proiect”, în sensul articolului 108 alineatul (3) TFUE. În consecință, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 118 din concluzii, principiul controlului preventiv de către Comisie a fost încălcat.

- 127 În consecință, Comisia a putut concluziona, în orice caz, în mod întemeiat, în considerentul (143) al deciziei din 3 iulie 2014, că schema de garantare în discuție în litigiul principal a fost „pus[ă] în aplicare în mod ilegal de către [Regatul Belgiei], prin încălcarea articolului 108 alineatul (3) [TFUE]”.
- 128 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările a patra-a șasea că articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei scheme de garantare precum cea în discuție în litigiul principal, în măsura în care aceasta din urmă a fost pusă în aplicare cu încălcarea obligațiilor care decurg din respectiva dispoziție.
- 129 Examinarea acestor întrebări nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea deciziei din 3 iulie 2014.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 130 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) **Articolele 2 și 3 din Directiva 94/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 1994 privind sistemele de garantare a depozitelor, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2005/1/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2005, trebuie interpretate în sensul că nu impun statelor membre să adopte o schemă de garantare a acțiunilor unor societăți cooperative autorizate care își desfășoară activitatea în sectorul financiar, precum cea în discuție în litigiul principal, și nici nu se opun ca un stat membru să adopte o astfel de schemă, cu condiția ca această schemă să nu compromită eficiența practică a schemei de garantare a depozitelor a cărei instituire este impusă statelor membre prin directiva amintită, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere, și ca ea să fie conformă cu Tratatul FUE, în special cu articolele 107 și 108 TFUE.**
- 2) **Examinarea întrebărilor preliminare adresate de Grondwettelijk Hof (Curtea Constituțională, Belgia) nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea Deciziei 2014/686/UE a Comisiei din 3 iulie 2014 privind ajutorul de stat SA.33927 (12/C) (ex 11/NN) pus în aplicare de Belgia – Schemă de garantare care protejează acțiunile membrilor persoane fizice ai cooperativelor financiare.**
- 3) **Articolul 108 alineatul (3) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei scheme de garantare precum cea în discuție în litigiul principal, în măsura în care aceasta din urmă a fost pusă în aplicare cu încălcarea obligațiilor care decurg din respectiva dispoziție.**

Semnături